

Te Toa Takitini

Registered at the G.P.O. as a Newspaper.

NAMA 60.

HASTINGS.

Aknhata 1, 1926.

NUI TIRENI ME TONA IWI MAORI.

Itu te hakari ki nga tangata whakahaere nupepa o te ao i Poihakena ka puta i a ratou he kupu whakamihhi mo Niu Tireni, mo te kaha, mo te whai-rawa, mo te manaaki. I mea a Sir Henry Brittain:—

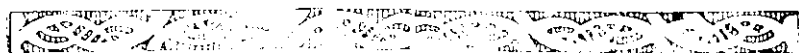
Tangi ana te ngakau i te nui rawa o nga manaaki a Niu Tireni, ano a Niu Tireni no ratou tonu. I tino marama ki a ratou te kaha o te piripono o te Tominiona, na reira nui atu to ratou whakamiharo. I pa mai he aroha tino nui ki a ratou ki nga Maori. Kaore pea he iwi Maori o te ao hei rite ki te Maori te mohio. (For the Maoris they conceived the warmest affection. There probably was no more intelligent native race to be found.)

Na Lord Byron.

*Snatch from the ashes of your sires
The embers of their former fires;
And he who in the strife expires
Will add to theirs a name of fear
That tyranny shall quake to hear.*

*Kapohia mai i nga pungarehu o koutou matua
Nga ngarehu o ratou ahi o nga ra ka huri;
A ko ia e hinga i te riri
E hono atu ki o ratou he ingoa e wehingia
E tu wiri ai te tangata kino.*

—Rore Paerona.

He mea Panui e Rev. F. A. Bennett, he mea ta e Cliff Press,
Queen Street, Hastings, H.B.

Registered at the G.P.O. as a Newspaper.

TE TOA TAKITINI

Te Utu mo te Pepa 10/- i te tau.

Me penei nga reta "*Te Toa Takitini*," Box 300, Hastings.

436

TE TOA TAKITINI.

Aknhata 1, 1926.

PIHOPATANGA O AOTEAROA.

KUA karangatia nga mema o te Hinota o te Pihopatanga o Aotearoa kia hui atu ki Poneke i te Wenerei te 4 o nga ra o Aknhata nei. Kua rite mai hoki i nga whanaunga Maori kei Poneke e noho ana etahi kainga mo nga mema o te Hinota. Kei a Ta Maui Pomare tokorua (ara māna e whakarite nga raruraru) kei a Hon. A. T. Ngata tokorua, kei a Henare Peneti tokowha ki tona kainga, a mana hoki e whakarite nga raruraru o te hunga tokorua. Kei a Mr. Love i Pitoone tokorua, kei a Kingi Tahiwī kotahi kei tetahi o nga tamariki wahine o Te Arawa i moe tane pakeha ki Poneke, tokorua. He nui te mihi mo tenei manaaki nui i te Hahi a nga whanaunga e noho mai nei i Poneke.

Kei te Taite i te 9.30 a.m. ka hui te Hinota ki te wharekarakia o Paora ki reira whakahaere ai i ta tatou karakia tapu rawa, ara i te Hapa a te Ariki. He mahi tapu te whiriwhiri pihopa, na reira e tika ana kia waiho ko tenei karakia tapu rawa hei timatanga atu mo nga mahi a te Hinota.

Ka mutu iho te karakia, ka hui nga Maori anake o te Hinota ki te whakatakoto kaupapa korero ma ratou. I te 10 o nga haora i te ata o te Paraire, ka hui tahi nga Pihopa o Niu Tirenī me nga Maori. Ka mutu te whiriwhiri whanui, ka whakatakoto mai nga Pihopa i nga ingoa o te hunga tokotoru ki te aroaro o nga Maori.

Ka puta nga Pihopa ki waho o te Hui, ka waiho ma nga Maori anake e whakatau ko wai o te hunga tokotoru hei Pihopa mo Aotearoa.

Ko te tumanako, kia pai, kia ngawari, nga whakaotioinga a te Hinota i tenei take nui whakaharahara. Ma te Wairua o te Atua e arataki nga mema katoa o te Hinota kia tatu ai nga mahi a te Hinota ki ta te Matua i te wahi ngaro i whakarite mai ai. Kia mahara te Hahi katoa ki te inoi ki te Atua kia tukuna iho tona Wairua marama ki nga mema o te Hinota a te wa e huihui ai ratou ki te whakatu Pihopa mo te iwi Maori.

Ka pa te mate mare ki te tamariki whangaia ki te WOODS' GREAT PEPPERMIN[™] CURE.

MIHANA.

Itimata i te 16 mutu ki te 26 o nga ra o Aperira te Mihana i tu ki roto o Te Pariha o Waiapu. Ko Kenana Aata Wiremu te minita whakahaere. I manaakitia e nga ra, e nga po, e Ngatiporou ano hoki tenei wehenga mahi a Te Hahi. Ahakoa te mamao, nga kauanga wai, hihiko tonu te kuia, te koroua, nga tamariki, a runga motoka, a runga hoiho, a waewae, i ia po, i ia po, ki te haere ki te mihana. I tu te mihana ki te whare karakia whakairo o Ngatiporou i roto o Tikitiki. Kapai te whare-karakia, kapai te whakaminenga, kapai nga mea katoa. Ko nga kauwhau he hohonu, he marama, he tohutohu, he whakaoho, he ngoto. Ko te mahi nui o nga awatea, he inoi, he whakariterite, he tiroiro i nga mea e pehia ana e nga mate huhua. He karakia motuhake mo tenei wehenga e 30 o te whakaminenga. No te mane 26 i te ata to ratou na karakia. Kei te whakawhetai, kei te hari ratou ma mo nga mehua painga i whakawhiwhia ki a ratou.

E rua o enei ra he Ratapu. Kaore a Ngatiporou o te Pariha o Waiapu i pau ki roto o tona whare. Ko te Ratapu nui ko te ra o nga hoia (Anzac), he hawhe o te whakaminenga i uru ki ro-whare, he hawhe i waho. Ko te ohaoaha £14 10s o tenei Ratapu i tukua hei whakawhetai ki Te Atua mo nga mahi e pa ana ki Te Hahi Maori i roto o Te Pihopatanga o Waiapu. Te hunga i tango i Te Hapa a Te Ariki i roto i enei Ratapu 117. No te 27 ka wehe atu te Kenana i a matou, ka haere ki te Pariha o Hikurangi, kia Pine Tamahori ratou ko ana Kaumatua. Ko nga mahara i tae ki te mihana o Hiruharama.

E koro e Aata, ko nga kupu mihi a Te Pariha o Waiapu i hoatu ki to kanohi, me te tono atu kia hokia ano a muri. Tena koe. Ma Te Atua koe e manaaki, e whakakaha.

P. Kohere.

Rangitukia, 30 6 26.

RIPENETA O TE HOUKAMAU.

Va R.T.K.

Ite Nama 58 etahi korero a Hohepa Paka mo Te Kani-a-Takirau raua ko Mokena Kohere. Tenei ana korero mo Te Houkamau, he rangatira no Ngati-Porou. I mea a Te Peka:

"No tenei wa (1850 pea) ka noho a Te Kihirini (Rev. G. A. Kissling) ki (1) te Kawa Kawa, he kainga kei te hauraro o Waiapu. Kahore ia i roa ki reira ka pangia e te mate; ka mutu tana mahi, ka hoki ki Akarana neho ai. Ko tetahi take i uaua ai tana mahi he kino no Te Houkamau ki a ia. Ko te rangatira tenei o Whare-kahika, he kaumatua whakatumatua."

"I te tau 1853 ka rere mai matou i Akarana i runga i te kai-

puke kuune, ko te 'Dolphin' te ingoa, e 40 nga tana. I pai to matou rerenga mai ki Ihi Keepa i nga ra e ono, engari hei konei ka tutaki matou ki te tonga taupuru, ka hoki ki te Kawa Kawa. I noho matou ki te kainga o (2) Rev. Rota Waitoa, te minita tuatahi o te Iwi Maori. He maha nga ra i manaakitia ai matou e ia, i a matou e tatari ana ki te ra hei haerenga mo matou ma uta. E 20 maero ano te mamao ki Waiapu engari i te (3) kino o nga huarahi, i to matou kore i rato i te hoiho e rua rawa nga ra i haere ai matou."

"I pau katoa te ngakau o Rota Waitoa ki tana mahi a na nga tau maha i whakaatu nga hua pai. I to matou ungaatu e hanga ana ia i tetahi (4) whare-karakia ataahua a i te mea kahore i roa rawa te peitatanga tino marama atu ki te mataki taki mai i te moana. I te timatanga ano o tana mahi ka timata te whakararuraru a (5) Te Houkamau. Ki ta Te Houkamau whakaaro hoki kati ano te kino ko te tu ki te mihinare pakeha. tena ko te haere mai o te Maori ano no tetahi wahi noa atu no tetahi iwi he i runga nei i te (6) tikanga Maori he hoa riri kino rawa no tona iwi—e ai ki ta Te Houkamau he takahi tenei i tona mana a e kore rawa e taea te whakakiriuka."

"Tena koa ra i runga i te ata whakaaro i te manawa-nui whiwhi ana ko Rota. I tuku a Te Houkamau i a ia ki a Rota a tona whakarongo ano ko to te tamaiti nohinohi. Kihai i takitaro ka uru ia ki te ropu mo te iriiri a hei tino tohu mo tona ripeneta ka inoi ia ki a Rota kia whakaritea ko ia hei (7) kai-tahi hei kai-patu pere mo te whare o te Ariki."

NGA WHAKAMARAMA.

- (1) Na te pakeha i iriiri hou ko Te Araroa, kei pohehetia ko te Kawakawa i Ngapuhi.
- (2) No Otaki tenei tangata, no Ngati-Raukawa. Ko tana tama ko Hone Waitoa te minita tuatoru o Te Kawakawa, kua mate, kahore he uri tuturu.
- (3) Mai o te haerenga o te ope nei i nga huarahi o Ihi Keepa ka 73 nga tau, engari ko nga huarahi kei te kino tonu. Kei Ihi Keepa te kainga o R.T.K.
- (4) Ko Tipene te ingoa o tenei whare-karakia; ko tetahi tonu o nga whare tuatahi o Ngati-Porou. Ka wha nga whakahoutanga. Kei roto o Tipene te papa parahi he tohu whakamaharatanga ki a Rota Waitoa raua ko te tama ko Hone.
- (5) Ko Te Iharaira Houkamau tenei, matua o Te Hatiwira Houkamau. Kei waho o Tipene whare-karakia he kohatu whakamaharatanga ki a Te Hati.
- (6) He tikanga Maori kaore he mana o te tangata ke, e kore hoki e whakaaetia kia whakaputa mana ia, kei kiia atu, "Ko wai koe?" "No hea hoe?" I te mea kua motuhake nei he pihopatanga mo te Maori, i runga i te tikanga Maori me Maori ano he pihopa no te mea ko te pakeha he iwi ke.
- (7) Ki te tangata whakapono he tapu nga mahi katoa me he mea he mahi tika—kahore he mahi nui kahore he mahi iti engari he mahi nunui katoa. I ki tetahi kotiro ko te tohu o tona whakapono ko tana tahinga i raro o nga whariki i te mea kaore ona whakapono ko nga wahi anake o te whare e kitea ana i tahi e ia. He tohu no te rangatira te ngahau mahaki.

PIHOPATANGA O AKARANA HUI A TE KOMITI TUMUAKI.

26 O NGA RA O HUNE, 1926.

KO REV. CANON W. H. KERETENE TE UPOKO.

HE mea timata ki te Inoi, Ka pootitia nga mema tokorua mo Waimamaku tu ana ko te minita o te Pariha, me Hone Toi. Hui katoa nga mema ko:—

Rev. Canon W. H. Keretene (Tiamana)

" K. T. Harawira (Hekeretari)

" W. N. Panapa (Kai Tiakimoni)

" H. Tauraua

Ka panuitia te meneti ka whakaaetia. Te whai-korero a te Tiamana:—

Tenei ahau kei te whakamihhi ki nga mema kua tae mai nei. He tikanga tenei i tupu ake i te taenga mai o te Pihopa o Inia ki tenei motu. Ko ona hua enei. Kanui ano hoki toku tumanako kia kaha tatou ki te hapai i enei mahi. Ki te whai ano hoki i te tauwira a o tatou kaumatua kua mate atu i runga i tenei mahi. Kei te koa ano hoki toku ngakau mo te tere o te hoki mai o te nuinga o tatou iwi i te mahi a Ratana. Tera pea koia nei te hui whakamutunga a tenei Komiti i te mea ko Akuhata nei whiriwhiria ai he Pihopa mo te iwi Maori, a kahore tatou e mohio he pehea tana whakahaere, Otira ahakoa e pehea. Ma te Atua tonu tatou e whakakaha ki te mahi i tana i pai ai.

NGA MOTINI I WHAKAAETIA.

- (1) Kia riiwhitia te ingoa o Rev. P. Matene ki to Rev. W. Panapa i roto i te pukapuka o te peeke a te Komiti, i te mea hoki kua rite nei koia tetahi onga kai tiaki moni.
- (2) Kia whakaritea he tangata hei tiroiro i nga Pariha kahore he minita i roto i enei wa tae atu ki te wa e riro ai te whakahaere i te Pihopa o Aotearoa.
- (3) Kia puta te (guarantee) a tenei Komiti mo te moni £5 hei awhina i te whare karakia o Whirinaki.
- (4) Kia puta te reo o tenei Komiti ki nga minitatanga katoa kia awhina i te whare karakia o Whirinaki.
- (5) Kia puta te whakahau a te Komiti kinga minitatanga katoa kia kaha te whakahaere i nga ohaoa i nga Ratapu katoa.
- (6) Kia puta he whakaaro ma tenei Komiti kia tonoa kia Rev. K. Poata kia whakamaramatia e hia nga moni kohi-kohi i te ra i whakapuaretia ai te whare karakia o Pakanae, a i peheatia aua moni.

- (7) Kia tukua atu ki te Komiti whakahaere o te Pariha katoa o Hokianga te tikanga mo tona moni tahua mo tenei tau 1926.
- (8) Kia puta he whakahau ma tenei Komiti mo nga moni ohaoha katoa a nga Pariha kia peeketia ki nga Poutapeta a te Kawanatanga.
- (9) Kia riro ma te Komiti e mau ki te Atipihopa te take e whai ake nei:—ko te taro (tablets) me tou ki roto i te waina kia kotahi kainga i roto i te Hapa tapu mo nga tangata e pangia ana e nga mate rere.
- (10) Kia puta te reo o te Komiti ki nga minita kia tonoa a ratou kai karakia kia karakia haere i roto i te Pariha.
- (11) Kia hoatu te mana e te Komiti ki te Tiamana mo te tango mai i nga moni i roto i te peeke mehemea ki te tukua mai e te Atipihopa ma tenei Komiti e whakarite nga raruraru o te haere ki Poneke.
- (12) Kia whakaaetia e te Komiti kia utua te perehitanga o te Ripoata o te Hinota ki Akarana £12 12s. 0d.
- (13) Kia puta he whakamihhi ma tenei Komiti ki te hunga Kainga mo te tino nui o ta ratou manaaki i nga mema o tenei Komiti.

NGA MONI.

Riro Mai.				Riro Atu.			
	£	s.	d.		£	s.	d.
Kei te Peeke	217	0	0	Perehi	12	12	0
Cash in hand	10	0	0	Reimana	14	0	
Awhina Otiria	1	2	0				
" Whangarei	1	2	0				
" Pamaouria	1	2	0				
Tahua	2	18	0				
Awhina Mangakahia ..	1	2	0				
" Kaikohe	1	2	0				
Awhina Hokianga	1	2	0				
Tahua Hokianga	8	0	0				
Ohsaha Waimamaku ..	1	8	5				
Waimate Awhina		2	0				
	246	0	5		£13	6	0
To Balance	£232	0	0				

Ko nga takiwa kahore i tae mai a ratou awhina, me tuku mai kia Rev. W. N. Panapa, Box 45, Kaikohe.

Examined and found correct.

K. T. HARAWIRA,

Secretary.

POUKAWA PORAKA.

I tu te hui o nga tangata e whai paanga ana ki Poukawa; ki Te Hauke i te Taite te 22 o nga ra o Hurae, 1926. Neke atu i te 60 nga tangata i tae mai. Paahitia ana enei motini e mau ake nei:—

- (1) E whakaae ana nga tangata e whai paanga ana ki Poukawa, kia whakamaroketia nga whenua i nga tahataha o te roto o Poukawa Nama 13.
- (2) Kia tonoa te Kai-tiaki o te taha Maori kia tae a-tinana mai ki Te Hauke a te wa e watea ai ia, a hei konei whiriwhiri tahi ai me te Komiti kua whakaturia e nga tangata e whai paanga ana ki Poukawa, i nga tikanga e hua pai ai a Poukawa hei whakanohonoho.

F. A. BENNETT,

Tiamana.

POUKAWA KOMITI.

Ko te komiti tenei i whakaturia hei whakahaere i nga tikanga mo Poukawa:—

Hori Tupaea

Dan Ellison

Tangatake Hapuku

P. H. Tomoana

Tangiora Pukepuke

Ngaruhe

Kehoma Hokianga

Jack Hone

Te Peeti Timu

Joe Brown

Whakatangi Thompson

Materita Puhara

Mere Kingi

Tuta

Me F. A. Bennett, Tiamana o
te Hui nui

NGA NGAHAU A TE TANGATA.

Na R.T.K.

KO te ngahau tetahi mea, te mea ranei, e tino matenuitia ana e te tangata. Kaore i rite tonu te ahua o te tangata kaore ano hoki i rite tonu te ahua o te ngahau. I te wa e tamariki ana te tangata ko ana ngahau ko ana takaro na te tamariki. Ka taitama te tamaiti ka whai atu ia he takaro e rite ana ki ona tau. Ka kaumatua te tangata ka whai ia ki nga ngahau e rite ana mana. E panuitia ana e nga ngahau a te tangata tona ahua, he tangata pai ranei he tangata kino ranei. E tika ana te tai tamariki kia ngahau kia takaro, ko nga tai tamariki e kore ana e takaro, e ngahau, kei te he.

E toru nga tu o te ngahau a te tinana, ko nga ngahau a te hinengaro. ko nga ngahau o te wairua. Ko te omaoma, ko te tupeke, ko te haka, ko te takaro he ngahau na te tinana; ko te korero pukapuka, ko te tuhituhi, o te korero, o te whakarongo ki nga korero matau, i nga korero ahuareka, he ngahau enei na te hinengaro; ko te whakapono, ko te humumu ki te

Atua, ko te kite i te pai, ko te waiata reka, ko te whakatangi-tangi he mea whakangahau enei i te wairua. "I taua wa ano ka hari te wairua o Ihu": "A, to ratou kitenga i te whetu, na, ko te tino haringa i hari ai." He ngahau—he ngahau tino nui tonu—o te whakapono.

Kaore i rite tonu nga ngahau a te tangata. Ko nga ngahau a etahi tangata ehara i te ngahau ki era atu engari he kino, he whakapouri ngakau. Inahoki he ngahau te haurangi ki etahi tu tangata ki etahi atu ia he mea weriwera rawa. Ko te haurangi he ngahau na te kikokiko, pera ano me te mangere, me te momoe me te puku-kai. Kei runga hoki i te ahua o te tangata te ahua o ana ngahau. E kitea ana e etahi tu tangata he ngahau ma ratou i nga mea katoa, i nga wahi katoa, ahakoa noho mokemoke ratou. He take no te ngahau ki a ratou a ratou mahi, o ratou kainga, a ratou tamariki, ara, ko tona ngakau he mata apuna no te koa no te ngahau. Ko enei tu tangata kei te ngongo i nga painga o te ao. He ahua eka ki a ratou nga ra katoa. He ahua eka ki a ratou te rerenga mai o te ra me tona torengitanga; e rangona ana e ratou he waiata reka i te rere a te wai, i te korihi a nga manu o te ngahere, o te rangi. He tino whakaahua ataahua ki a ratou nga maunga, nga pukepuke, nga ngahere, nga kapua, nga parae e hipokina nei e nga tarutaru matomato. Ko ta ratou na pikitia tenei, he pikitia e mahora tonu ana i ia ra i ia ra. Ka matakita ki ratou ka pupu ake te whakawhetai me te miharo i o ratou ngakau ki te Kai-hanga o aua mea. Ko o ratou ngakau he mataapuna no te koa no te ngahau, e kore nei e mimiti. Me waiata tahi ana ratou ko te kingi hepara, i mea nei, "E korerotia ana e nga rangi te kororia o te Atua; a e whakaaturia ana e te kikorangi te mahi a ona ringa. E puaki mai ana te reo o tena rangi, o tena rangi, e whakaatu mohiotanga ana hoki tena po, tena po." He taringa o ratou hei whakarongo ki nga hamumu a nga rangi, he kanohi o ratou hei matakita ki te kororia o aua mea. He hakari ta o ratou ngakau, ta o ratou kanohi, ta o ratou taringa, i te ra roa i te po roa. Kei te panapana tahi o ratou ngakau me nga hanga ataahua o te ao. Ko tenei tu tangata kaore e whai rawa ma nga huihuinga tangata, ma nga hinganga tupapaku, ma te kanikani, ma te reihi hoiho, e kite ai ia i te ngahau. He kanikani ta tona ngakau i nga wa katoa. He nui te tangata he matapo, he turi, kahore i te kite, kahore i te rongo. "He taringa o ratou kahore e rongo, he kanohi o ratou kahore e kite."

Ko nga tino ngahau pai, kore nawe, kore kawa, kore niho, ko nga ngahau o te hinengaro, o te wairua. He ngahau pono to te korero pukapuka. Ma te pukapuka e mau mai ki a koe, e mau mai hei hoa mou i te taha o tou ahi nga tangata matau o te ao, nga mea kua mate atu nga mea ranei kei te ora tonu. Mo te aha te tangata kia mokemoke i te mea e whai hoa ana ia i ana pukapuka, i ana nupepa?

He ngahau ke ano a te tangata whai moni a te tangata rawa-kore ranei. He mea whakangahau i nga tangata whai-moni te kakahu ataahua, nga kakahu utu-nui, he mea whakangata i te ngakau horihori; ma te tangata whaimoni tera ngahau te reihi hoiho. te rere motoka, nga kai utu-nui, te haere ki nga whenua tawhiti.

Ahakoia rawa-kore te tangata e kite ano ia i te ngahau ataahua, he ngahau pea e whakahaweatia e nga tangata whaimoni. Ko ianei te tikanga o nga kupu a Tamati Kerei, he tohunga no te Ingarihi, mo nga ngahau a te hunga pae-ra-uta:—

Let not Ambition mock their useful toil,

Their homely joys and destiny obscure;

Nor Grandeur hear with a disdainful smile

The short and simple annals of the poor.

Kaua ra te ngakau-whakamanamana e whakahaweia ki a ratou na mahi,

Ki a ratou na ngahau pae-ra-uta, ki o ratau na tatai;

Kaua hoki te hunga teitei e kata whakahaweia

Ki nga korero potopoto, korero pakupaku, a nga rawa-kore.

Waihoki, e koe i nga kakahu hiraka, e koe e rere ra i runga o te motoka kanapa, e wherawhera ra i te rau o te nooti, kaua ra e titiro whakahaweia mai ki a te pae-ra-uta ki ana ngahau, kei pohehe koe kei te moni anake te ngahau. Akuanei pea kei waho noa to katakata ko roto ia kei te taero, kei te ngingio.

Ko nga tino ngahau kei te tangata tonu, kei ana mahi, kei ona whakaaro. Ko nga ngahau a te tangata marena kei tana wahine. kei ana tamariki, kei ana mahi kei tona kainga. Ko te tangata e kore ana e kite ngahau mana i tona kainga ake ka haere ki te papara-kaute rapa ngahau ai mana, haurangi ai, whakapau ai i ana moni hei whakangahau i era atu tangata; ka wareware i a ia tana whaereere, ana tamariki, a e ki ana ko Ngati-Porou, "Ko te ruaki anake e tae ki te wahine." I te ahua o etahi kainga Maori, o nga whare, ka hiahia tonu te tangata ki te oma; kaore he mea hei pupuri i te ngakau. Ki etahi tangata he ngahau nui rawa te whakapai i o ratou kainga, te ngaki i a ratou kaari kai, kaari putiputi. He tino ngahau tenei. Ko tetahi o aku tino ngahau ko te tiaki i aku roohi. He hari nui te matakitaki ki te putanga ake me te tipu o te kai; te pukunga me te kowheratanga o te roohi. I hanga e te Atua nga puawai hei whakahari i te ngakau o te tangata. I a te Karaiti e haere ana ka kite ia i te rengarenga e kowhera ana, ka katohia e ia, katahi ia ka mea, "Maharatia nga rengarenga o te whenua."

Ko tetahi mea ngahau atu i te ao he hi ika. E haere mai ana nga tangata o nga whenua mamao ki Niu Tireni nei ki te hi, ehara i te mea he hi hei kai engari hei takaro. He ngahau na nga pakeha rangatira te hi. He aha te mea hei rite ki te kume a te ika i te aho, i te takirikiri i te mea e huti ana, i te

kitenga iho e piki ake ana, a i te ekenga ki te waka ka kapakapa? Ko te tangata e ki ana ehara tenei i te ngahau, kua moe tona ngakau. Ma te pakeha e korero te ngahau o te hi taraute. Ki etahi Maori kaore he ngahau o te hi ika; ki a ratou he mahi whakamomori. Ki te haere ki te hi i te moki kaore nga tangata e kai i uta i te moana ranei, kaore e puhi-puhi paipa, ko te mahi nui he tupato tonu kei takahia nga tapu. Ehara tenei i te patu kai engari he karakia. Kaha ke atu te wehi o etahi tangata i nga ture hi ika i to ratou wehi i nga ture a te Atua.

Ko tetahi o aku tino ngahau he koko kehe, na konei hoki au i kiia ai, "Ko tangata koko kehe o Pourutua nei." He ika tino reka te kehe engari ki te tapiritia atu he ngahau ka reka ke atu. Tapiritia a tatou mahi katoa ki te ngahau akuanei ka warewaretia he mahi.

Ko tetahi mea whakangahau atu i te ao he tamariki; ko nga tamariki ngahau atu ko nga tamariki e timata ana te ako ki te korero. Matakau ai etahi tangata i te tamariki, he hoha, he whakataumaha. Ko nga tangata e whakaaro penei ana kei te pohehe. Miharo ai au ki nga tangata kahore nei he tamariki, aroha ai au ki to ratou manawa-nui, ki te kore e hoha ki a ratou ano. Ko te whare kaore i te turituri i te reo, i te hiere a te tamariki, he whare tupapaku. Kia hoki mai nei i te mahi, i te haere ranei, ka rere ake te tamariki ki te karanga, ki te po-whiri, kaore he hari, he ngahau hei rite. Ka ea te orange i te ao. E whakaangahia ana e te tamariki nga kaumatua ki nga huarahi tika. I kiia e te Kai-waiata, "Na, he taonga pumau na Ihowa nga tamariki. . . . Ka hari te tangata kua ki nei tana papa-pere i a ratou."

Ko ahau he tangata pae-ra-uta, a ko aku ngahau he ngahau pae-ra-uta. Kaore au i te koingo ki nga taone, ki te powaiwai o te tangata, ki te karuru, ki te tatangi, ki te hoihoi. Kaati ano taku hoihoi ko te korihi a nga manu, ko te pupuhi a te hau, ko te haruru o te tai, ko te hiere a te tamariki.

Ko Matiu he tohunga no te pakeha mo nga mahi whakangahau mo nga korero whakakata. Ko tana parekereke moni tonu tera. I haere tetahi tangata ki te rata kia tirohia tona mate. Ka mutu te titiro i a ia ka tohutohu te rata, "Kaore aku rongoa mou; ko to mate kei o whakaaro kei to ngakau; me haere koe ki te whakarongo ki a Matiu kia kata ai koe, kia whakangahautia. Ka mutu ano he rongoa mou he kata he ngahau." Katahi ka whakahokia atu e te tangata nei, "Aue! ko Matiu ra hoki au."

Ahakoia whai moni te tangata, ahakoia noho ia i Ranana, uru ia ki nga mahi ahua-reka o te ao, me he mea kahore tona ngakau i te tika e kore ia e mohio ki te ngahau pono, ki te marie o te Atua e kore nei e taea te whakaaro. Ina ano etahi kupu a te Kai-waiata:—

"Ka whakakitea mai e koe ki a au te huarahi o te ora; kei to aroaro te haringa nui, kei to ringaringa matau nga mea ahua-reka e kore nei e mutu."

NGA MAHI PAKUPAKU.

T. Wi Repa, M.B.

"Ahakoa he aha te mahi a to ringa e mahi ai, mahia kia pai."

HE wa tenei no te wawata mo nga tunga tiketike e tauwiratia mai nei e te Pakeha. Kei te wawata te tamaiti Maori hei takuta ia, hei roia ia, hei engineer ia hei architect pea, hei aha ranei. He tohu pai enei. He tohu kei te piki nga wawata, kei te piki nga mahara, kua piki te ora ki te iwi. Haunga ia te wawata anake. Kua kite tonu atu tatou kua eke etahi o tatou kei aua turanga. Te na a muri te whai na.

Engari kei warewaretia nga turanga hakahaka. Ko nga turanga maha enei o te ao. Wawata ake ki nga turanga tike-tike, a ka wawata ano ki nga turanga papaku. Me penei te patai: Ko e hea nga turanga e puta nui mai ai he oranga ki te tangata? Ka nui te oranga o te tangata, ka nui tona mana i te ao. Te whakahoki poto mo te patai nei, ko nga turanga o raro. Ara, ko nga turanga mahi moni, ko nga turanga o raro iho i era kua tatautia i runga ake ra. No reira e te iwi, kei whakahaweatia nga turanga hakahaka.

I roto i te taone o Akarana, kaore e noho ana ko nga Takuta, ko nga roia ranei ki runga o te rarangi ingoa o te hunga whai moni. Ka noho ke ko te hunga hokohoko kakahu, ko nga tangata mahi pia, ko nga merchants, ko nga Upoko o nga Kamupene, ko nga contractors, me era atu tini mahi, ka tahi ano ka tae ki nga takuta, me nga roia ruarua nei.

I a au e tuhituhi nei, kei te Mahara ake au ki nga tamariki o toku takiwa o te Tai-Rawhiti. Ko aku korero hei whakaaro ma ratou. Ko te takiwa kei te noho nui te Maori i timata i Kihipane taone, ahu atu ki Uawa, ki Tokomaru, ki Ruatoria, ki Tikitiki, ki Te Araroa, ki Wharekahika, tae atu ki Te Kaha, a, mutu mai ki Opotiki. Ko Te Uranga o te ra tenei. Kihipane ki Te Araroa 110 nga maero. Te Araroa ki Opotiki, 100 nga maero, iti iho, nuku atu ranei. Me titiro e tatou te ahua o te Maori i runga i tenei huanui e 200 maero te roa.

TE KAHA O TE MAORI O TENEI RA.

I roto i te rohe o Kihipane, e 423 nga pakeke i pooti i te pootitanga mema ka taha nei. Ko te kaute tenei o te hunga i pooti i Kihipane Taone, i Manutuke, i Te Muriwai, i Waimata, i Takipu, me Whangara. Te putahi o tenei kaute o nga pakeke ko Kihipane Taone. He taone rahi tenei i tata ki te 17,000 nga tangata o tenei taone. Kei konei nga tu ahua mahi katoa a te tangata: Nga mahi o runga rawa, o waenganui, o raro rawa. I tenei pa nui, kotahi ano te roia, kaore he parakimete, he kamura, ko tahi ano te tangata kei te hokohoko taonga kaore he Maori i roto i nga peeke moni, i nga toa inihua, i nga toa a nga merchants, i nga toa paihikara ranei. Kei te Tari Kooti whenua Maori etahi. He mea wawata na tooku

ngakau mehemea ana etahi tamariki Maori kei te ako ki nga mahi a te pakeha o roto i nga toa, me kore e tutuki pai, ka whakatu toa mo ratau na ki a ratau nei wahi e kite ai ka whiwhi ratau ki te oranga pai. Haunga ia nga taha roia, takuta, ranei, kua puare hoki te huarahi ki kona i te Kawanatanga, raua ko te Poari mo nga take Maori. Engari ta tooku ngakau e wawata nei kia whakakiiia te wahi o te arawhata kei te puare: Ara a waenganui. Me ako katoa enei mahi. Kaore he mahi e mau ki te kore e akona e nga tohunga o ia mahi, o ia mahi.

Ko Uawa tetahi o nga taone matarahi o te tai-rawhiti e 35 macro te tawhiti atu i Kihipane. Tenei mea te taone he putahi no te takiwa. Ko te manawa o te takiwa. Kei reira nga toa, nga hotera, nga peeke moni, te poutapeta, me nga huhua taonga katoa. Engari e tipu ai te taone ma te takiwa e whangai. Ko Uawa tetahi takiwa momona nga whenua o te Tai-Rawhiti. Ko Te Aitanga-a-Hauiti te hapu. He hapu rangatira tenei mo te taha whenua. I te pootitanga kahori nei, 136 nga pakeke i pooti ki Uawa me Mangatuna. Na nga Maori etahi moni maha e haere ana hei whangai i tenei taone i Uawa. Engari kaore he Maori e mahi toa ana, e kamura ana, e parakimete ana, ranei. Kaore hoki he tamariki e ako ana ki nga mahi a te pakeha. Ko nga mahi enei hei homai oranga mo tatau ina tata nei. Whakaaroarotia ano te nei ahua. Ano te ahua hei kai hoatu moni anake tatau hei whakamomona i te pakeha. Kaore etika tenei ahua.

156 nga pakeke i pooti ki Tokomaru i te raumati ka hori nei. Kei konei etahi Maori whai whenua, ahu whenua hoki, me te tika ano. Engari ko nga mahi pumau o te taone, ara nga mahi toa hokohoko, nga tari, nga mahi kamura, parakimete, kei nga pakeha anake. Ahakoa ra he Maori ano kei nga mahi o te whare patu i Waima, he mahi poto tena kotahi ano te toa Maori, ko te tari ote kapareihana o Mangahauwini, me te whare piriote kei te taha. Tirohia tenei ahua. Ko nga Maori te iwi-kainga me te hunga tokomaha. Otira, ko te hunga heke mai, ko te hunga torutoru ko te pakeha kei te ngongo i nga toto o te hunga tokomaha. Ko te tikanga tenei o te ao. Whawhatia tenei ahua. Me wawata tahi nga kaumatua me nga tamariki. Me hoatu e nga kaumatua to ratau maramatanga ki te ao hei awhina i nga wawata a nga tamariki. Kaua nga koroua hei whakatonga ki nga tamariki.

Ko Te Rua-a-Toria raua ko Tikitiki nga putahi matarahi o roto o Waiapu. Ko nga putahi enei e heke mai ai ki reira nga hanga o nga raumano eka whenua e rerengia ana e te waiu e te honi. Kei nga pekanga raua o nga rori e wha e tu ana. Kaore e titaha nga tira i enei taone. Kei Tikitiki te toa nui o nga Maori: ara "The Waiapu Farmers' Co-operative Trading Company," me te Hōro nui hoki o nga Maori.

He peka to te "Waiapu Farmers' Co-op." me to "Te Hōro

Kamupene " kei te Rua-a-Toria. Kei te Rua-a-Toria te whare-mahi pata a Ngati-Porou. Engari ia ko te nuinga o nga toa o te Rua-a-Toria kei te pakeha katoa. Tera ano etahi mahi pakupaku kei nga Maori. Ko enei: Ko nga mahi maumau taunga i runga moto-rore, me te tiaki i etahi whare piriote. Nga mahi hou kua timata, he whakatete kau, he pao hinu. E whakamatau ana ano etahi Maori ki etahi mahi a nga kaunihera o te takiwa: ara i nga mahi rori i raro i nga kai-whaka-haere pakeha, i nga mahi kanataraki tapuke rori ki te kohatu, kanataraki mahi rori, me nga kanataraki mahi piriti. Ko nga kanataraki nga mahi nui te moni engari he iti nga Maori mohio kite whakahaere. Te take pea he kore kaore e ata haere ki raro i nga tohunga ako ai. Kia taunga ra ka whakahaere ai i runga i tona maramatanga. Mehemea au e pataia ana he aha te mahi tere te whai moni o te tangata, taku whakahoki he mahi kanataraki mahi rori ranei, mahi piriti ranei. Engari me tapae te tamaiti i tona hinengaro ki raro i nga tohunga mo te toru tau pea, kia mohio ai ia ki nga huarahi o te mahi.

Kia kaha nga tamariki, ki te wawata, me nga matua ano ki te awhina i nga wawata a ratau tamariki, kia riro ai nga mahi tohunga katoa o te Tai-Rawhiti i a ratau tamariki.

NGA MAHI POROPITI ME NGA MAHI MATAKITE A TAUA A TE MAORI.

(Na P. H. T.)

Etika ana kia pataitia i roto i enei ra o te matauranga pakeha, o te ao hou, pehea te wariu a ratou ma i e nei tu mahi, a i putaketia mai i whea te whakakaupapatanga mai o enei whakaaro matohu a ratou ma mo nga mea e heke iho ana i nga ra kei mua e ngaro atu ana. Heoi ano nga kai tautoko mo a ratou whakakaere me a ratou tikanga kei nga korero i hopungia-a-taringatia, a i wa ihotia-a-korero-a-wahatia ake kia tatou, ara nga tatakutanga i nga korero o nga waka i heke mai ra i Tawhiti-nui i Tawhiti-roa i Tawhiti-papamamao i Te Hono-i-Wairua, e tika nei i roto i enei ra o te maramatanga kia awangawangatia te tuturutanga o te ahua o ana korero a ratou ma e whakamiharotia nei e tatou a ratou mahi.

Ko nga korerotanga tuatahitanga a nga kaumatua o roto o nga Whare Maire me nga Whare Wananga i te mea ka noa ka puke nga whakaaro ka whakawhanuitia ka whakarekaia te korero e te wahia huka e te ngakau whakatoa, koia ka rereke te wariu a te hunga i whanau ake i roto i te maramatanga o enei rau tau e toru ka pahore ake nei, tae rawa mai ki roto i enei ra kua whakatapia haeretia ake ana tu whakaaro i roto i te whakahouta nga i te hine ngaro Maori ki roto i te matauranga me te maramatanga o te wa.

Titiro iho iana ki tenei rongō korero:—He kai tangata te Maori. Ehara i te mea koirā te kai i ora ai ratou ma e mate-nuitia ana ranei e ratou. Engari he whiu tera i te mea i whakaaro kino i mahi kino ranei, ko tona iwi hapu ranei i pera. He mau-ariari tena. He nui he maha nga marae takototanga o te whakaaro rahi raua ko te whakaaro hohonu o te hunga e whanga ana ki nga pu-a-wai o era parenga o te hinengaro tangata a ka porekutia ki te menemene o te paparinga tangata kia tu ake ai he toa hei whakamarama i era porekutanga a ka kiia aua tu tangata he poropiti he matakite! A no te ahua perata nga o nga pu-a-wai heoi ano ko te rerenga tera o te ngakau ohooho. E taea hoki te pehea, kua oho te mea oho ahakoa hoki i nui te peratanga ko te hinengaro Maori tera e hopu-a-wairangi noa ana i te whakaata o nga tikanga i tupu mai ra i te Hono-i-Warua, ka whia nei rau tau te mahuetanga ake. Na runga i tena mohiotanga o etahi o ratou ka whakatu i a ratou hei poropiti etahi, hei matakite etahi, i konei ka whai nga mea haore i kaha ki te whaka Maori i nga pua-a-wai, i nga hua, ahakoa kei te kai tonu kei te kite tonu ratou, na konei ka whai-tuara taua hunga poropiti me aua matakite, ka whai turanga i roto i nga marae rui ai i nga ahua purapura katoa, e hua nei, e kotia nei, e kiia ra e te tuihuhinga. "*Ko ta te tangata e whakato ai, koirā ano tana e kokoti ai.*"—Karatia 6 7.

Tirohia nga korero mo Te Waka nei mo Takitimu. Tenei waka he waka tipua he waka tapu. Ona tangata e kiia ana he iwi tapu ara he tangata rangatira i runga i to te Maori tatai korero. He poropiti he tohunga he matakite i runga i taua waka otira i runga i nga waka katoa i hoe mai nei i Te Moana-nui-a-Kiwa. Otira ahakoa te wehewehe o ratou rerenga mai kotahi tonu te whaka aro i roto i a ratou katoa ara ko tenei kia tapu tonu ta ratou noho i runga i o ratou waka, kia tapatahi tonu hoki te whakaaro. Kaore tahi he waka i rere moohu noa mai i runga i te whakaaro kuare ki te tuku takoha ki o ratou kai arahi, me te tukunga whakamoemiti mo nga manaakitanga maha i te huarahi i ekengia mai ai tenei whenua-mai-tawhiti. I whiwhi tena waka tena waka i te hua o tana mahi pai o tana mahi kino.

He putake korero roa mehemea ki te whakatepetia te korero mo taua ropu poropiti me taua ropu matakite. Otira he wehenga rua i te wa ia ratou tae mai ki te wa o te tuihinga i nga korero. Kaati me timata mai taku whakamarama i te wa i timataria ai te whakakaupapa i nga korero o te motu, i kitea ai e te hunga o muri nei, i whanau ake nei i reto i te aiotanga o te motu, nga tuihuhia i whakakaupapatia hei titiro ma te hunga e piki ake ana.

No roto i nga tau o te tekau-ma-warū-ran ka puta ake ano nga mahi poropititanga. I aua ra ka maranga mai no Waikato ko Potatau he whakaara poropiti, ko Te Ua tenei ka tu. Ko tana mahara me whakatu he Haahi Motuhake a ko Anahera Mikaera

hei kai arahi i a ia me tona ropu katoa. I whakamarama ia kua homai tetahi tauira karakia e tana awhera e penei ana te ahua:—

Hau te kororia!
Hau te kororia!!
Hau te kororia!!!
Rire! Rire!! Rire!!!
Hau! Hau!! Hau!!!

Ka rereke tenei karakia. E tika ana kia kiia he tupua nga mahara kei roto i tenei karakia. Tona tikanga ki taku titiro iho e penei ana te tikanga o aua kupu nei:—

He pai (kororia) te patu (ara te hau)
He pai (kororia) te patu (ara te hau)
He pai (kororia) te patu (ara te hau)
Rire (ready) Rire (ready) Rire (ready)
Patua (hau) patua (hau) patua (hau)

Otira ma nga whakahaeretanga i nga tikanga me nga whaka-hau tanga i nga kai hapai i tana whakahaere i kiia ai he whaka-haere na tetahi Haahi Motuhake ka kite tataui i nga puawai me te kokotitanga i nga hua o aua mahi poropiti. Tirohia nga korero mo Kereopa raua ko Patara ara nga tuukunga a Te Ua, i kiia ai a i mohiotia raua i aua ra he akonga. Pehea te oaitanga i aua akonga kaore he tangata hei korero iho kia tatou i tenei ra. Otira e tika ana kia ki ake tatou Mehemea he putake whakahaere motuhake to ratou i aua ra kaati he oaitanga ano i waenganui i a ratou mo te piri pono ki a ratou tikanga. penei hoki me nga mahi konotaraka o enei ra. Ara ana ano nga "atikara" o te whakakotahitanga. otira e taea ana te huna iho i tetahi ahuatanga whakaaro ki roto i tenei kupu kei te whakapono matou ka pai te whakahaere a te "manitia" i ta matou putake. Te mutunga iho ko Wakana Rev. Volkner ka kohurutia ki Opotiki.

(Taria mai te roanga.)

Na Shakespeare.

*'Tis too much prov'd, that, with devotion's visage,
 And pious action, we do sugar o'er
 The devil himself.*

*Kua tino marama tenei, ara, e pania ana e tatou
 Te tinana ake o te reuera,
 Ki te huka o waho o te karakia
 O nga mahi o te whakapono.*

Mo te mare kaore he rongoa hei rite ki te WOODS' GREAT PEPPERMINT CURE.

HE WAIATA KURA.

MO HUKARERE MO TE AUTE.

KO tenei waiata e whai ake nei ma nga tamariki tawhito o Hukarere me Te Aute Kareti e pohiri ake ana i "Te Whakaitupuranga Hou," ano ratou he manuhiri-tu a-rangi, he Kotuku-rerenga-tahi i roto i enei ra. E rite ana hoki nga kupu hei waiata ma enei kura e rua mo nga manuhiri e tae ana mai ki aua kura. E taea ana hoki te whakahangai ki nga mahara maha a tena marae a tena marae. Ko te painga rawatanga ia me waiata ru-rua, he reo tane he reo wahine, me nga ringa e rite aua ki nga kupu. Tena mahia mai e nga "Toa Takitini" tau ringa (action) tau ringa, hei taonga mo a tatou hui maha.

"POHIRITIA RA" DUET.

(*Na P. H. Tomoana.*)

Te rangi inaianei:—Coral Sands of Hawaii.—(Adapted.)

Te whiti tuatahi ma te reo wahine:—

(1)

Haere mai e hoa ma.
Me te aroha nui.
Me mihi, me tangi atu,
Haere mai ki Hukarere!

Te Korihi (Chorus) me ta-rua (repeat):—

M a katoa:—Pohiritia e hoa ma.
Tenei te Ope Hou.
"He manuhiri-tu-a-rangi."
"He Kotuku-rerenga-tahi" (*)

Reo wahine:—Haere mai ki Hukarere,
Kia mihi atu an.

R e o tane:—Kei Te Aute mai ahau.

M a katoa:—E hoa ma haere mai!

Te whiti tuarua ma te reo tane:

(2)

Katahi nei te aroha
Ka ata rangona iho. (*)
Kei roto i te ngakau.
Haere mai ki Te Aute!

Te Tohu: (*) 1st. wehea kia rua notes, heke-raro to muri.

(*) 2nd. wehea kia rua notes, piki-runga to muri.

Kia Ora Te Etita.